



Hisbodräkten

utgiven av cirkeln "Våra folkdräkter"

Hisbodräkten

Hishodräkten

Inledning och kort beskrivning

I LSS' regi tillkom år 1958 en studiecirkel i Hishult under beteckningen "Våra folkdräkter" för att om möjligt rekonstruera den folkdräkt, som förekommit i Hishult. Cirkeln vill med detta häfte beskriva de originalplagg, som legat till grund för den dräkt, som utarbetats. Under de år, som arbetet pågått, har besök gjorts på ett flertal muséer i syfte att finna underlag till dräkten. Bouppteckningar från skilda delar av socknen har varit en god tillgång, och äldre församlingsbor har bidragit med minnen och hörsägnar. Även från olika skrifter har framkommit detaljer, som sedan kunnat sammanföras till en helhet. Men dräkten baserar sig främst på det rikhaltiga material av klädesplagg, som hopsamlats från alla delar av socknen. Ur detta material har, efter noggrann undersökning, utsorterats det, som visat sig vara det rätta. Enligt gamla bouppteckningar har blått och grönt varit de vanligaste färgerna i klänningar och kjolar, medan rött var högtidsdräktens färg. Att dräkten är hemvävd och hemarbetad, kan utan vidare påstås, men därmed är inte sagt, att den förlorat på detta. En säregen stilrenhet finnes. Den mörkgröna ärmlösa klänningen av vadmal och räfsesärken av linne, som bäres under densamma, utgöra stommen i dräkten, som varierar med huvudbonader, kragar och förkläden.

Det kan här vara av intresse att citera ett par sockenstämmo-protokoll. I det första, daterat Hishults kyrka den 21 juli 1793, ha sockenmännen tagit del av Kong. Majjts Nådigaste befallning om "att inskränka och hema et inritat tärande Öfwerflöd hos begge könen blandt allmogen bestående uti Sidentyg och sådan flyktig granlåt" och "istället antaga och förmå sig om en viss klädedrägt af egne tilwerkning, hwilket kunde leda til deras båda sana och framtider bestånd uti hushåldningen".

I det andra sockenstämmo-protokollet, daterat Hishults församling den 27 juli 1817, kan man läsa, hur församlingen angående ett nytt

påbud från Kong. Majjt. också detta gällande sparsamhet, svarat "att deras böjelse, alla tider varit för allvarsamhet i Kläder, för sparsamhet uti deras hushållning och deras fallenhet icke varit för något öfverflöd samt deras villkor icke medgifwit bruket af Främmande Waror hittills, så kunna de icke förmoda, att de hädanefter skola förändra sin böjelse till enkelhet uti lefnadsättet, utan wilja kläda sig med de tyger, som deras egna händer kunna tillverka, af det som allstras af och Vexer på inhämsk jord, samt lefwa af de födoämnen, som försyn täckes skänka dem från deras eget Land".

Circlemedlemmarna har efter fullgjort arbete följt den gamla sed, som föreskriver, att nya kläder bäres första gången i samband med ett kyrkobesök. Så kom det sig, att en februari söndag 1961 efter ett hundraårigt uppehåll Hisbodräkten, sådan som den ses på detta häftes yttre bild, åter bars i Hishults kyrka.

Till alla institutioner och enskilda som hjälpt oss vid vår forskning, lånat ut kläder, bouppteckningar och lämnat upplysningar vill circlemedlemmarna rikta ett varmt tack.

Hishult i juni 1961,

HISHULTS ISS' CIRKEL "VÅRA FOLKDRÄKTER"

Edith Bengtsson *Sally Branting* *Ingrid Carlsson*

Britta Hansson *Siri Svensson* *Ulla Wahlgren*



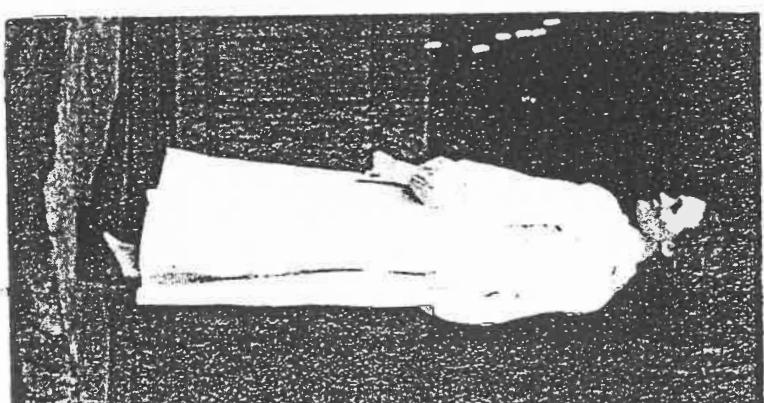
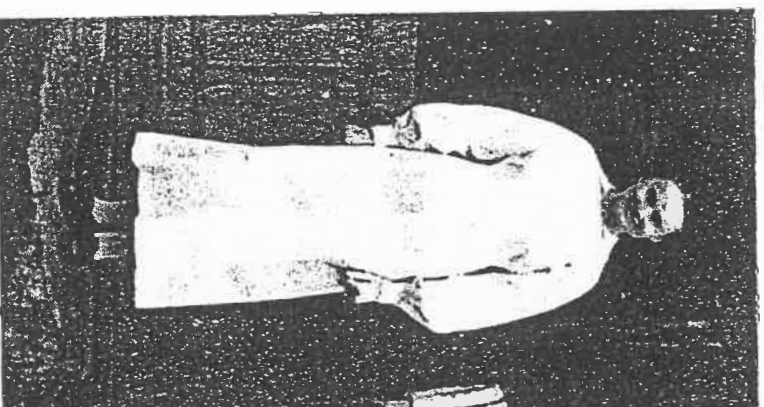
Hisbodräktens tillbehör

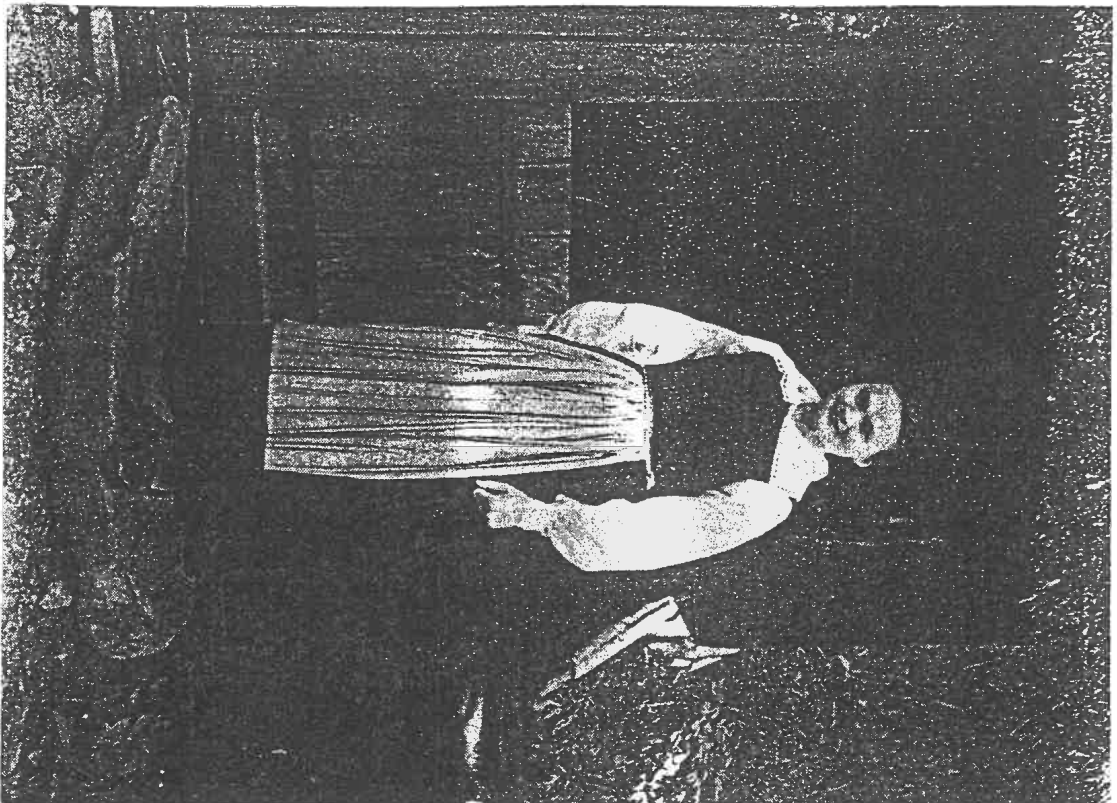
Rät/serärk: Oplöten (överdelen) är av fin linne med både rygg och framstycken klippta i ett stycke. Halsurringningen är klippt som en oval med uppklipp mitt fram. Framstyckenas kanter äro lagda om lott, sedan invikningen är gjord. Kragen är klippt i uddar, och sprundet fram är knäppt med en knapp.

Krömen består hikalades av ett rakt stycke som veckats mot livet och rynkats mot linningen.

Nederdelen är sydd av ett grövre linne än överdelen. Den består av fyra våder med den bakre mycket hårt rynkad (se bilden).

Alla sömmar äro sydda med grov linntråd. Överdelen har foder av samma grova linne som använts till nederdelen.





Finare version av vardagsdräkten.

KLÄNNING (*Liekljol*)

Materialet är mörkgrön vadmal i kjolen, ljusare grönt till livet. Möjligen kan livet ha använts till två kjolar så att färgnyansen där- för blivit olika (cirkelns teori). Med hänsyn till detta har cirkeln gått in för enhetlig färg på hela klänningen. Klänningen består av ett ärmlöst liv knäppt med hyskor och hakar som syts fast så långt in från kanten, att denna kommer att stå upp när den knäppes. Kjolen har sprund en bit ned mitt fram, veck lagda runt om till mitt bak, där de möts till ett rynkparti. Kljol och liv har syts tillsammans med en smal remsa av tyget dubbelvikt emellan. Kjolen är ankellång och har 20 cm från nederkanten ett sparveck som hjälper till att föra ut vidden, samt djup ficka i höger sida. Enligt det underlag (bouppteckningar) som cirkeln använt sig av, har blå klänning varit lika allmän som grön. När detta skrivs har dräkter i blått påbörjats.

Klänningens liv är helt fodrat med ett blågrönt tuskafstygg i linne och ylle. Sömmarna äro sydda med lintråd. Kjolen är skodad med ruvigt bomullstyg. Efter hand som detta nörets har bättrinnan lappat det med nya tygbitar i olika färger.

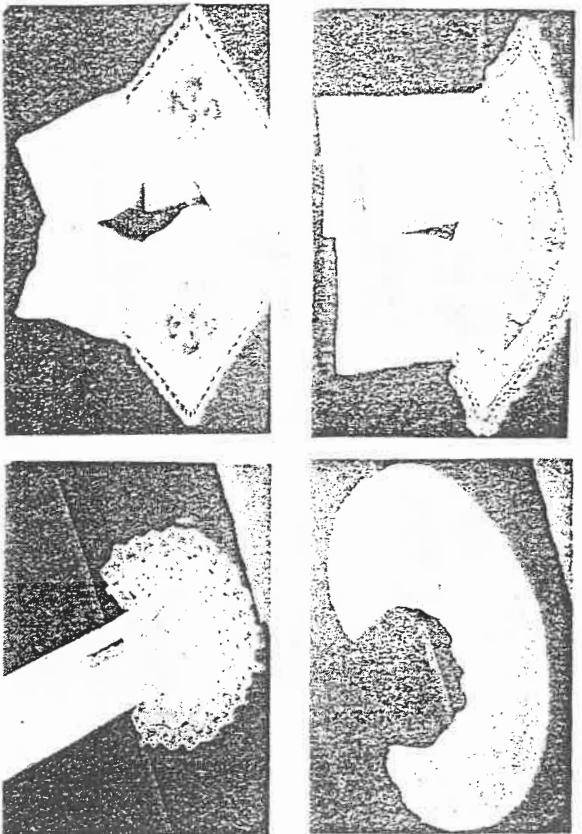
SPETSAR

De handknypplade spetsarna påminner i mönster och utförande mycket om Vadstenaspetsar från samma tid som dräkten alltså 1840-talet (enligt E. Torman Svenska spetsar). Fyra stycken olika spetsar finns på klutar från olika håll i socknen, varav den ena är lika med kragspetsen. Mönstren påminner mycket om varann och består i huvudsak av Brabant och tyllbotten med konturråd. De är utförda med mycket fin lintråd.

Enligt sagesmän har det knypplats mycket i Hishult.

KRAGAR

I Hishult har använts lösa halskragar dels av tyll och dels av sockerduk, en mycket tät och fin bön-ullskvalitet. Alla ha vackra broderier. En tyllkrage har långert i kanten, de övriga spets. En av



ORIGINALPLAGG

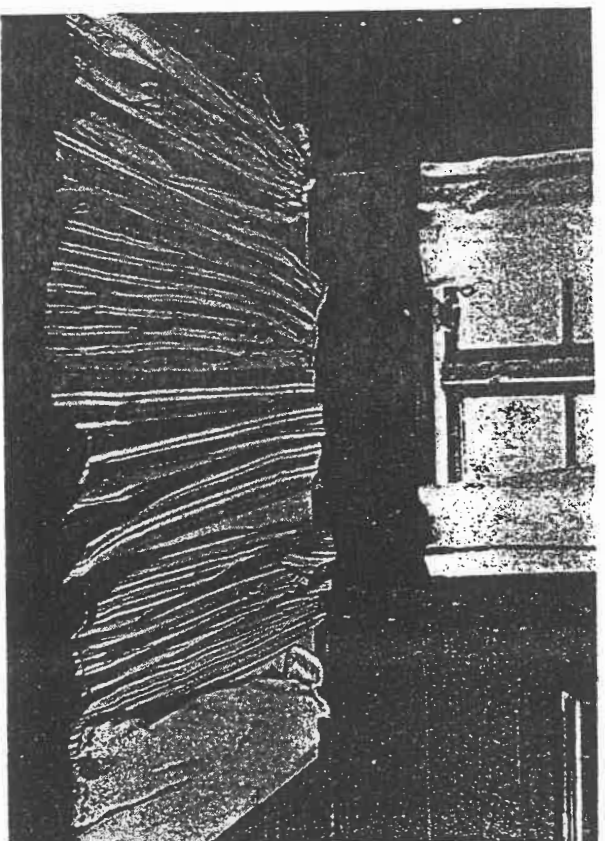
Överst till vänster: Krage med knypplad spets. Överst till höger: Krage med mellemkantspets. Underst till vänster: Tjullerage. Underst till höger: Tjullerage.

spetsarna är handknypplad, de övriga är s. k. köpspetsar. Dessa ansågs vara finare än de hemmagjorda.

Enligt sagesmän har dessa lösa halskragar använts allmänt i Hishult. 3 st kragar finns på Nordiska museet och ganska många finns bevarade i privat ägo. (Alla på bilden är i privat ägo).

VITA FÖRKLÄDDEN s. k. kyrko- eller högtidsförkläden

Materiallet i förklädena är voile, sockerduk eller liknande tunt tyg. Partiet upptill är mycket smalt, 18—23 cm, och nedtill är förklädets bredd ca 1 m. Sådan flärd som knytband fick ej förekomma i kyrkan, varför linningen knäpptes med knapp och tråns eller knapphål. Fällarna ha olika bredd. De bredaste förekomma vid sorg. Bröllops- eller högtidsförklädena ha spets, ofast knypplad.



T. v. förkläden i olika randningar. Längst i. h. högtidsförkläden.

RANDIGA FÖRKLÄDDEN i bomull

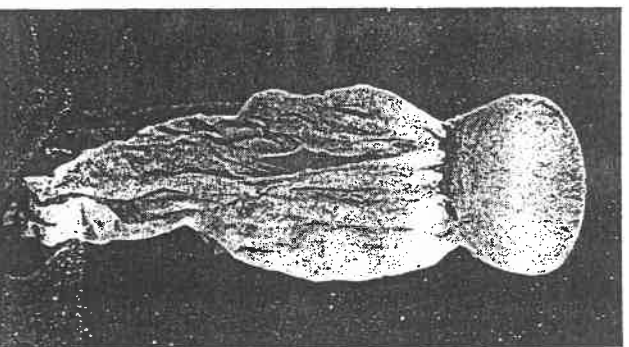
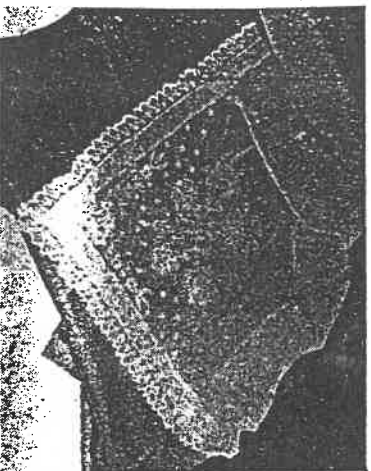
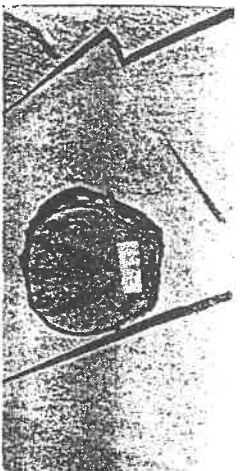
Vävrekniken är tuskraft och tvist med ränder i rött, blått, grått och rosa på vit varp eller rött, rosa, ljusblått eller mörkblått på blå varp.

Gemensamt för alla förkläden är att de vävs tvärrandiga och monterats långrandiga med mycket täta rynkor 18—25 cm till midjelinningen. Några ha vävda band.

Dessutom finns bevarat i privat ägo ett sidenförklåde (brudförklåde) jaquardvävt i rostrött och gråvitbeige.

SMYCKEN

Några hängsmycken är bevarade från förra hälften av 1800-talet. De ha dels form av ett hjärta i silver, några med infattade pärlor, dels form av ett kors, och hänger i en silverkedja om halsen. Kunna dessa smycken ha något gemensamt med de i Per Osbecks "Utkast till Laholms Prosteri 1793" omtalade brudsmykkena? (cirkelns teori). Smyckena finnas i privat ägo.



ORIGINALPLAGG

Överst: Hättespån. Därneder: Horn av tyllhätta. Längst till höger: Hätta sedd bakifrån.

HUVUDBONADER

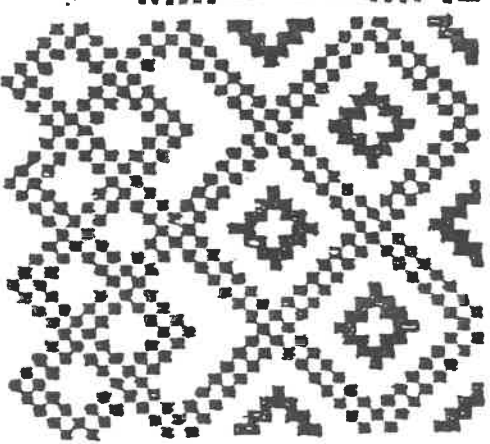
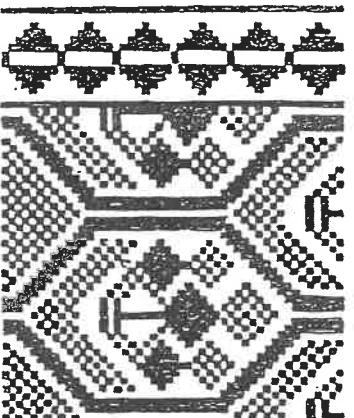
De huvudbonader, som bäras i samband med de övriga delarna av Hisbodräkten, utgöres av två slag: helklut och halvklut. Helkluten består av ett fyrkantigt tygstycke av s. k. sockerduk, ett vitt bomullstyg i tuskaft av en mycket fin och tät kvalitet. Kanterna äro försedda med 2 cm breda fallar. Tre av hörnen ha dessutom vadstena-placeras inuti hättan, de med kortare spetsar upptill framtill på hättan. Hörnet med den längsta spetsen kommer då att hänga neråt ryggen. Det spån, på vilket hättan monteras, utgöres av en tunn, jämn c:a 3 cm bred trästicka, som formats till en hästsko vars ändpunkter sammanbundits av samma material. Denna raka del placeras bakåt (se bilden). Den nu beskrivna huvudbonaden benämnes glåhättan. Det finns även en sorghätta och den skiljer sig från den först nämnda därigenom att den helt saknar spets (se bilden).

Lit annat material som också förekommer i kluten är tyll. Det horn som täcker ryggen är mycket vackert och rikt broderat och såväl detta som de två närliggande hörnen äro försedda med spets (se bilden). Halvklutarna äro också dessa fyrkantiga och utgöres av ett fintrådigt bomullstyg rutat i blått, rött, grönt och gult. Alla de här uppräknade färgerna behöves inte nödvändigt ingå. Halvkluten lägges dubbel diagonalt så, att den övre halvan blir något överskjutande, varefter en c:a 10 cm bred remsa av den dubbelvikta kanten lägges åt utsidan. Kluten bäres med denna del fram mot ansiktet och snibbarna knytes i varandra så att den ena snibben står snett uppåt och den andra snett nedåt. Det mellanliggande hörnet lägges under knuten.

Till dräkten bäres vita strumpor och svarta lägskor. Enligt boupteckningarna lär det även ha funnits spänne på skorna.

TROJOR

Som ytterplagg användes stickade kofor s. k. "bingetvöjor". På Varbergs museum finns 2 st tvöjor från Hishult, med svart botten och röda mönster (se bilden nedan). Länligt gammal sed fick man inte gå barärmad förrän Kristi himmelfärdsdag då det var första "barärmadan". Osbeck säger: Bindetvöjor om vintern, men utan tvöjor om sommaren".



Mönster till "bingetvöjor" från Hishult.

BRUDKLADSEL

"I Hishults socken klädes bruden merendels af brudgummens närmaste släktinge på enfaldigt vis, med röd kjortel och svart eller i brist där af annan tröja. På bröstet hänges någon grannlåt liksom i det utslagna håret vid kronan. En galon af silfver eller kronguld fästes neder omkring tröjan och en midt lifvet eller annat bälte som lånas af goda vänner." (Osbeck)

Beata Larsdotter från Stubbhult klädde brudar och tillhandahöll löslockar och en brudkrona, som hon sedan sålde till Nordiska museet.

Brudkronans stomme är av ståltråd, klädd med förgyllt papper och prydd med ljusröda blommor, glasprismor och girlander av kurlörta glaspärlor. Baktill är den försedd med ett antal c:a 1—1,5 m långa ljusröda och ljusgröna löst hängande band.

Band av samma färg och material buro brudpigorna i håret..

